

Zemkopības ministrija

Republikas laukums 2, Rīga, LV-1981, tālr. 67027010, fakss 67027512, e-pasts pasts@zm.gov.lv, www.zm.gov.lv

Rīgā

Datums	skatāms	laika	Nr.	8.7-3e/1010/2020
Ūz	30.04.2020.		Nr.	18 17.§ (VSS-361)

Pārresoru koordinācijas centram

**Atzinums par konceptuālo ziņojumu
"Par valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību
pārvaldības politiku, valsts kapitālsabiedrību
iedalījumu un valsts kapitālsabiedrību pārvaldības
funkciju pakāpenisku centralizāciju" (VSS-361)**

Zemkopības ministrija (turpmāk - ministrija) izskatīja Valsts sekretāru 30.04.2020. sanāksmē izsludināto konceptuālā ziņojuma "Par valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību pārvaldības politiku, valsts kapitālsabiedrību iedalījumu un valsts kapitālsabiedrību pārvaldības funkciju pakāpenisku centralizāciju" projektu (turpmāk – Konceptuālais ziņojums) un **iebilst pret Konceptuālo ziņojumu kopumā un neatbalsta tā tālāku virzību.**

Tālāk tekstā ministrija sniedz savu būtiskākos iebildumus par Konceptuālā ziņojuma saturu.

Konceptuālā ziņojuma mērķis

Kā Konceptuālā ziņojuma pamatojums tiek minēts Deklarācijas par Krišjāņa Artūra Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību (turpmāk – Deklarācija) 238. un 239.punkts. Norādām, ka Konceptuālais ziņojums un tajā piedāvātie risinājumi neatbilst Deklarācijā dotajiem uzdevumiem un noteiktajiem rīcības plāna pasākumiem.

Deklarācijas 239.1.punkts (tā rīcības plāna pasākums) nosaka: *“Sagatavot priekšlikumus viena profesionāla kapitāla daļu turētāja noteikšanai, kura turējumā tiktu nodotas kapitālsabiedrības, kuras darbojas konkurences apstākļos, kā arī tās kapitālsabiedrības, kuras neīsteno valsts politiku attiecīgajā nozarē.”*

Ir nepārprotami secināms, ka Deklarācija dod norādes par tādu valsts kapitālsabiedrību centralizētu pārvaldi, kuras neīsteno valsts politiku kādā noteiktā nozarē. Konceptuālajā ziņojumā minētais apstāklis nav ņemts vērā un tajā netiek analizēta noteiktu valsts kapitālsabiedrību dalība valsts politikas īstenošanā nozarē. Nedz valsts kapitālsabiedrību iedalījuma veidošanas, nedz arī valsts kapitālsabiedrību pārvaldības reorganizācijas risinājumu izstrādes ietvaros nav veikta analīze par valsts kapitālsabiedrībām, kuras īsteno valsts politiku kādā noteiktā nozarē.

Piemēram, AS “Latvijas valsts meži” – saskaņā ar 1999.gada 24.septembra Ministru kabineta rīkojumu Nr. 453 “Par valsts akciju sabiedrības "Latvijas valsts meži" izveidošanu” un Meža

likuma 4.panta trešo daļu (*Akciju sabiedrības "Latvijas valsts meži" kapitāla daļu turētāji nosaka Meža politikā formulēto mērķu sasniegšanu raksturojošos rādītājus un uzrauga to sasniegšanu akciju sabiedrības "Latvijas valsts meži" darbībā*), secināms, ka AS "Latvijas valsts meži" visa starpā īsteno valsts politiku meža nozarē.

Bez tam, Konceptuālais ziņojums ir pretrunā ar Ministru kabineta 2019.gada 7.maija rīkojuma Nr. 210 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai" pielikumā minēto attiecībā uz Deklarācijas doto uzdevumu Nr.239, kur noteikts, ka par izdevuma izpildi līdzās Pārresoru koordinācijas centram atbildīgas ir arī visas ministrijas (izņemot Aizsardzības ministriju un Ārlietu ministriju) un, ka rīcības plāns satur tieši atbildīgo ministriju kā kapitāla daļu turētāju sagatavotus priekšlikumus kapitālsabiedrību nodošanai centralizētam kapitāla daļu turētājam, ņemot vērā darbības specifiku un kapitāla struktūru.. Šī uzdevuma izpildes termiņš ir noteikts 2021.gada 1.jūlijā.

Tā kā Konceptuālo ziņojumu ir sagatavojis tikai Pārresoru koordinācijas centrs, tad secināms, ka atbildīgās ministrijas kā kapitāla daļu turētājas nav sagatavojušas priekšlikumus kapitālsabiedrību nodošanai centralizētam kapitāla daļu turētājam. Vienlaikus, ignorēta arī prasība, ka priekšlikumi jāgatavo ņemot vērā kapitālsabiedrību darbības specifiku un kapitāla struktūru.

Tā kā Konceptuālā ziņojumā nav ietverta kapitālsabiedrību analīze pēc darbības specifikas un kapitāla struktūras, Konceptuālais ziņojums nav uzskatāms par atbilstošu Deklarācijā dotajam uzdevumam. Attiecīgi, Konceptuālais ziņojums nav uzskatāms par pilnvērtīgi veiktu Deklarācijas uzdevumu izpildes rezultātu.

Šajā sakarā jāmin arī tas, ka Konceptcijas ziņojuma pamatojums veidots uz OECD valsts kapitālsabiedrību korporatīvās pārvaldības vadlīniju otrās sadaļas "Valsts kā īpašnieka loma" D un E punktiem, kas runā par pārvaldības centralizāciju, izraujot to no konteksta un nesaistot ar pārējā sadaļā minēto. Centralizētas iestādes pārraudzība pār valsts kapitālsabiedrībām tiek pamatota ar labo praksi OECD dalībvalstīs. Attiecībā uz valsts meža īpašumu apsaimniekotājiem tas neatbilst patiesībai. Nevienā no nozīmīgākajiem Eiropas (no kurām daudzas ir arī OECD valstis) valsts mežu apsaimniekotājiem akciju turētājs nav šāda viena valsts kapitāla daļu pārvaldīšanai izveidota valsts kapitālsabiedrība.

I. Valsts līdzdalības atbilstības Valsts pārvaldes iekārtas likumam pamatojums, izvērtēšanas procesa trūkumi un nepieciešamās izmaiņas

Norādām, ka Konceptuālais ziņojums nesniedz korektu un pamatotu valsts līdzdalības tiesiskā pamata skaidrojumu. Kā vienīgos valsts līdzdalības un valsts komercdarbības tiesiskos pamatus nav pamatoti norādīt tikai Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pantu. Attiecīgi, nekorekta un Konceptuālā ziņojuma lasītāju maldinoša ir Konceptuālā ziņojuma 3.lapaspusē ietvertā tabula "*Valsts līdzdalības pamati*".

Pirmkārt, jau pats Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pants ar teksta daļu "*Ciktāl likumā nav noteikts citādi [..]*" tiešā veidā paredz, ka var būt un pastāvēt arī citi pamati un argumenti valsts dalībai kapitālsabiedrībā, ja tie tieši ir noteikti likumā.

Otrkārt, ir vēl virkne citi normatīvie akti, kuri nav ignorējami pie diskusijas par pamatojumiem valsts dalībai kapitālsabiedrībā. Kā piemēram, lai pilnvērtīgi apskatītu AS "Latvijas valsts meži" izveidošanas un darbības pamatojumu, ir jāizvērtē arī šādu tiesību akti:

- Meža likums;
- 1999.gada 24.septembra Ministru kabineta rīkojums Nr. 453 "Par valsts akciju sabiedrības "Latvijas valsts meži" izveidošanu";
- Ministru kabineta 2006.gada 9.maija rīkojums Nr.319 „Par Valsts nekustamā īpašuma vienotas pārvaldīšanas un apsaimniekošanas koncepciju”, kas paredz, ka „*akciju sabiedrības "Latvijas valsts meži" valdījumā esošos nekustamos īpašumus pakāpeniski*

ierakstīt zemesgrāmatā uz valsts vārda Zemkopības ministrijas personā un nodot valsts akciju sabiedrībai “Latvijas valsts meži” pārvaldīšanā.”;

- Latvijas Meža Politika, (mērķi un principi), 1998.gads. Pieejams - http://www.zm.gov.lv/doc_upl/mezu_politika.pdf.

Līdz ar to, ar valsts kapitālsabiedrības, un jo īpaši tādas valsts kapitālsabiedrības, kas ir saistīta ar valsts stratēģisko aktīvu pārvaldīšanu, darbību saistītie jautājumi ir skatāmi ievērojami plašāk par Konceptuālajā ziņojumā minēto Valsts pārvaldes iekārtas 88.pantu. Attiecīgi arī valsts līdzdalības kapitālsabiedrībā mērķis, pamatojums un ar līdzdalības saglabāšanu saistītie jautājumi ir vērtējami ievērojami plašāk par Valsts pārvaldes iekārtas 88.pantā noteiktajiem līdzdalības priekšnoteikumiem. Līdz ar to, uzskatām, ka Konceptuālais ziņojums satur nepilnīgu publiskas personas komercdarbību reglamentējošo tiesību aktu definējumu.

Konceptuālajā ziņojumā ir veikts nekorekts novērtējums tam normatīvā regulējuma kopumam, kas atsevišķas valsts kapitālsabiedrības atzīst par neprivatizējamām un attiecīgi šādām valsts kapitālsabiedrībām neparedz veikt valsts līdzdalības novērtējumu. Konceptuālajā ziņojumā minētais normatīvai attiecīgais regulējums tiek pasniegts kā trūkums jeb kā normatīvās vides nepilnība. Attiecīgā situācija tiek norādīta, kā problemātisku un tāda, kas nav bijusi un nav arī pašreiz atbilstoša normatīvā regulējuma mērķim.

Tomēr, jānorāda, ka esošo normatīvā regulējuma kopuma veido vairāki savstarpēji neatkarīgi tiesību akti, kas tieši un apzināti veido pastāvošo tiesisko vidi ar neatsavināmām valsts kapitālsabiedrībām, kam nav jāveic periodisks līdzdalības novērtējums:

- Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likuma;
- Publiskas personas kapitāldaļu pārvaldības likums;
- Nozares darbību reglamentējošie tiesību akti, kā piemēram Meža likums.

Viennozīmīgi likumdevējs tieši un apzināti rīkojies tā, lai valsts interesēm stratēģiski svarīgus resursus, tajā skaitā kapitālsabiedrības, apzināti noteiktu par neprivatizējamām. Vienlaikus, paredzot, ka šādām kapitālsabiedrībām atkārtota valsts līdzdalības izvērtēšana nav veicama, jo jebkāda cits risinājums, jeb kāda cita attiecīgo kapitālsabiedrību pārvaldības forma būtu neatbilstoša valsts interesēm. Likumdevējs apzināti ar Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likuma 17.pantu noteiktas valsts kapitālsabiedrības ir atzinis par tautsaimniecībai svarīgiem objektiem un noteicis tās par neprivatizējamām. Ir neapstrīdams, ka šāda likumdevēja solis ir bijis tiešs, apzināts un uz valsts interešu aizsardzību vērts. Līdz ar to, attiecīgo normatīvā regulējuma kopumu nekāda veidā nevar nosaukt un pasniegt par netieši radušos vai nepilnīgu.

Iebildumi ir izsākami arī par šādu Konceptuālajā ziņojumā paustu viedokli: *“Līdz ar to pamatojums neatsavināmu kapitālsabiedrību statusa nepārskatīšanai nav vērtēts, kā arī nav analizēts jautājums, kā nodrošināt šo kapitālsabiedrību darbības mērķu aktualizēšanu darbības pārskatīšanas procesā nākotnē. Šī izņēmuma dēļ uz tādām kapitālsabiedrībām neattiecas virkne citu prasību, kas nepieciešamas turpmākai pilnvērtīgai šo kapitālsabiedrību pārvaldības īstenošanai no valsts kā īpašnieka puses (lietderības, efektivitātes apsvērumi, konkurences invertējums, valsts kā īpašnieka mērķu izvirzīšana, no vispārējā stratēģiskā mērķa izrietošu mērķu izvirzīšana vidēja termiņa darbības stratēģijā u.tt.)”.*

Jānorāda, ka šāds redzējums nav pamatots un attiecīgais normatīvā regulējuma kopums ir novērtēts neatbilstoši. Normatīvais regulējums attiecībā uz kapitālsabiedrību stratēģiskās plānošanas un darbības rezultātu novērtējumu ir vienlīdzīgs gan atsavināmām, gan neatsavināmām kapitālsabiedrībām.

Nekādā veidā nav pamatoti secināt, ka neatsavināmas valsts kapitālsabiedrības statuss būtu traucējošs apstāklis, lai nodrošinātu valsts kapitālsabiedrību efektīvu pārvaldību un pilnvērtīgu to darbības novērtējumu. Nav secināms, ka Publiskas personas kapitāldaļu pārvaldības likums neatsavināmām kapitālsabiedrībām noteiktu kādu vienkāršotāku procedūru saistībā ar tās darbību, atskaitīšanos kapitālsabiedrības kapitāldaļu turētājam vai tamlīdzīgi. Vienlaikus, nav saprotams,

kā Konceptuālā ziņojuma autori ir nonākuši līdz secinājumam, ka neatsavināmas kapitālsabiedrības statuss traucē kapitālsabiedrības darbības mērķu aktualizēšanai. Kā piemēram, attiecībā uz valsts kapitālsabiedrības stratēģiskajiem mērķiem, Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums sniedz skaidras un detalizētas norādes par valsts kapitālsabiedrības stratēģisko mērķu definēšanu.

Līdz ar to secināms, ka attiecīgajā Konceptuālā ziņojuma sadaļā tā autori sniedz gan faktiskajām normatīvajam regulējumam gan arī faktiski īstenotajai praksei neatbilstošu pastāvošās kārtības izklāstu.

Līdzīgi, jānorāda, ka par nepilnvērtīgu ir atzīstama arī Konceptuālā ziņojuma 4.lapaspusē ietvertais *Salīdzinājums starp kapitālsabiedrībām atkarībā no pienākuma veikt valsts līdzdalības pārvērtēšanu*. Par šī salīdzinājuma trūkumiem norādāms sekojošais:

- Salīdzinājums nesniedz pietiekamu norādi par to, ka tiek salīdzināti nevis visi ar valsts kapitālsabiedrību pārvaldību saistītie procesi, bet gan tikai daļa un tādi, kas saistīti ar publiskas personas līdzdalības periodisko pārvērtēšanu. Līdz ar to, salīdzinājums lasītājam var radīt neatbilstošu viedokli.
- Secinājums par to, ka neatvasināmām kapitālsabiedrībām netiek veikts ekonomiskais un lietderības izvērtējums, kā arī netiek veikta stratēģisko mērķu aktualizācija, nav pamatots. Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 57.pants paredz, ka:
 - o kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģija iekļauj arī daudz dažādus darbības aspektus, kas pavisam noteikti ir uzskatāmi par “ekonomikas un lietderības izvērtējumu”. Līdz ar to, Konceptuālajā ziņojumā ietvertais apgalvojums, ka neatsavināmām kapitālsabiedrībām netiek veikts “ekonomikas un lietderības izvērtējumu” ir izdarāms veicot tikai galēji gramatisku tiesību normu interpretāciju un šajā ziņojumā tas ir pasniegts nekorekti;
 - o reizē ar kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijas izstrādi tiek aktualizēts arī kapitālsabiedrības vispārējais stratēģiskais mērķis.

Konceptuālā ziņojuma 6.lapaspusē ietvertais teksts skaidro, ka nepieciešamība pārskatīt Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 7.panta pirmo daļu ir pamatojama ar diviem apsvērumiem: a) iepriekš tekstā norādītie trūkumi; b) nepieciešamība vienādot pieeju valsts kapitālsabiedrību pārvaldības īstenošanā. Norādām, ka šāda argumentācija nav atbalstāma sekojošu apsvērumu dēļ:

- Saistībā ar valsts kapitālsabiedrību pārvaldību pastāvošā situācija, ja to aplūko un analizē korekti, nav atzīstama par tādu, kurā pastāv būtiski sistēmiski trūkumi. Kā jau iepriekš norādīts, atsevišķos jautājumos atšķirīgs regulējums neatsavināmu kapitālsabiedrību pārvaldībai ir ticis veidots tieši, apzināti un skaidri saredzot konkrēta regulējuma mērķi valsts stratēģisko interešu aizsardzības kontekstā. Konceptuālais ziņojums nesatur norādes un skaidrojumu par to, ka apstākļi, kas regulējumam bija pamatā, savu aktualitāti būtu zaudējuši. Līdz ar to, pilnvērtīgi izanalizējot esošo situāciju nav konstatējami pastāvošās situācijas trūkumi, kuru novēršanai būtu nepieciešami minētie tiesību aktu grozījumi;
- Tikai kādas procesu pieejas vienādošana pati par sevi nevar būt tiesību aktu grozījumu pamatā. Arī aplūkotajā situācijā – pieejas vienādošana nav un nevar būt par esošās sistēmas pārveides pamatu. Kā aplūkots iepriekš, atšķirībām normatīvajā regulējuma ir skaidri saredzams pamats un iemesls un, kā jau minēts, tas nav radies nejaušību rezultātā.
- Bez tam, ka jau norādīts, nav pamata secināt būtiskas atšķirības šo neatsavināmo kapitālsabiedrību pārvaldībā. Neskaitot jautājumu par periodisko līdzdalības pārvērtēšanu, pārējie ar pārvaldību saistītie jautājumi un pārvaldības kārtībā ir vienāda.

Konceptuālā ziņojuma 6.lapaspusē ir ietverts viedoklis par to, ka “*Vienlaikus līdzdalības pārvērtēšanas process nodrošinātu iespēju novērtēt kapitālsabiedrību vietu un nozīmi tautsaimniecībā, pakalpojumu tirgū, kā rezultātā tiktu aktualizēts arī kapitālsabiedrības vispārējais stratēģiskais mērķis*”. Šajā sakarā jānorāda, ka "vieta un nozīme tautsaimniecībā" var tik un tiek novērtēta un pārvērtēta arī bez attiecīgiem likuma grozījumiem visa starpā ar Publiskas

personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā noteiktās vidēja termiņa darbības stratēģijas izpildi.

Uz attiecīgo situāciju raugoties arī no administratīvo resursu ekonomijas principa skatu punkta, ir jāsecina, ka izvēlētais priekšlikums nav uzskatāms par efektīvāko risinājumu. Gadījumā, ja Pārresoru koordinācijas centrs vai kāda cita institūcija saredz, ka kādas valsts kapitālsabiedrības darbība vairs nav savienojama ar valsts līdzdalības kapitālsabiedrībā principiem, kapitālsabiedrības darbības izvērtējumu ir iespējams veikt arī pie esošā normatīvā regulējuma. Vienlaikus, vajadzības gadījumā arī vajadzīgās normatīvā akta izmaiņas šādā jautājumā var tikt organizētas balstoties uz konkrētu vajadzību / konkrētu gadījumu. Šādā gadījumā līdzdalības izvērtējums nebūtu jāveic visām neatsavināmajām valsts kapitālsabiedrībām, kas ir īpaši jāņem vērā, jo viennozīmīgi, ka ir tādas neatsavināmās valsts kapitālsabiedrības, kuru darbībā jau acīmredzami un neapstrīdami ir un pastāvīgi būs konstatējama atbilstība Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pantam.

Kā papildus alternatīvs risinājums var tikt apskatīta, piemēram Pārresoru koordinācijas centra analīze par neatsavināmo kapitālsabiedrību atbilstību Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pantam. šīs neatsavināmās valsts kapitālsabiedrības nav daudz, līdz ar to, šāds process objektīvi varētu tikt veikts. Pašreiz Konceptuālais ziņojuma nesatur viedokli vai redzējumu par to, vai kāda no neatsavināmajām valsts kapitālsabiedrībām varētu neatbilst Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta priekšnoteikumiem. Un ja šādas sākotnējās analīzes ietvaros netiktu konstatētas neatsavināmo valsts kapitālsabiedrību iespējamās neatbilstības Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pantam, tālāk attīstīt jautājumu par līdzdalības pārvērtēšanu nebūtu nepieciešams.

Norādām, ka šie priekšlikumi ir tieši saistīti ar to, lai novērstu situāciju, kad valsts kapitālsabiedrībai un tās kapitāldaļu turētājam būtu jāveic periodisks līdzdalības novērtējums situāciju, kur vispārzināms un vispārpieņemts būtu fakts, ka konkrēta kapitālsabiedrība nekādos apstākļos netiks privatizēta.

Konceptuālā ziņojuma 7.lapaspusē tiek pausti riski gadījumiem, ja netiek veikts valsts līdzdalības izvērtējums. Norādām, ka minētie riski (nepamatota valsts līdzdalība, konkurences kropļošanas un nelietderīgas publisko resursu izlietošanas riski) nebūtu attiecināmi uz neatsavināmām kapitālsabiedrībām un Konceptuālais ziņojums šajā kontekstā neizdalot neatsavināmās kapitālsabiedrības sniedz lasītājam nepamatotus secinājumus. Ir pamatoti secināt, ka likumdevējs minēto risku analīzi jau ir veicis radot attiecīgo normatīvo regulējumu un noteiktās kapitālsabiedrības atzīstot par neatsavināmām, kā arī noteiktajos gadījumos šo risku iestāšanos atzīnis par neiespējamu.

Šāda rakstura dokumentā, kā šāds Konceptuālais ziņojums, uz kura pamata ir plānots veikt būtiskus normatīvo aktu grozījumus un tādas būtiskas jomas kā valsts kapitālsabiedrību pārvaldība reorganizāciju, vairāk kā jebkura cita rakstura dokumentā ir svarīgi, lai pastāvošās situācijas atreferējums un skaidrojums būtu cik vien iespējams detalizēts un faktisko situāciju objektīvi atspoguļojošs. Norādām, ka ņemot vērā visu minēto, Konceptuālais ziņojums nav uzskatāms par pilnvērtīgu esošās situācijas skaidrojumu un neatbilstoši norādītās pašreizējās situācijas nepilnības var radīt neatbilstošu viedokli par nepieciešamajām normatīvo aktu izmaiņām un nepieciešamajiem tiesību aktu grozījumiem.

Ņemot vērā, ka neatsavināmās valsts kapitālsabiedrības saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto ir nodibinātas valsts stratēģisko aktīvu pārvaldīšanai, ministrija ieskatā ir jā saglabā esošā situācija, kad par līdzdalības apjoma jautājumiem nepietiek tikai ar Ministru kabineta lēmumu, bet ir nepieciešams Saeimas balsojums par likuma grozījumu, lai mainītu valsts līdzdalības apjomu un kapitāla daļas atsavinātu vai nodotu privatizācijai. Tiesiskās drošības un noteiktības principa realizācijas nolūkā attiecībā uz valsts stratēģisko aktīvu pārvaldošām kapitālsabiedrībām esošā kārtība nav maināma.

III. Par valsts kapitālsabiedrību pārvaldības funkciju pakāpenisku centralizāciju

Kā mērķis valsts kapitālsabiedrību pārvaldības funkciju centralizācijai tiek paredzēta nepieciešamība *“stiprināt šo kapitālsabiedrību pārvaldību, lai tā būtu vēl profesionālāka, efektīvāka un atbilstošāka tirgus ekonomikas principiem”*.

Līdzšinēji regulāri veiktā normatīvās vides pilnveide un aizvien detalizētāk reglamentētā valsts kapitālsabiedrību pārvaldības kārtība liek secināt, ka kapitālsabiedrību pārvaldības sistēma tiek pastāvīgi aktualizēta un pilnveidota. Konceptuālais ziņojums nesatur norādes par tādiem būtiskiem valsts kapitālsabiedrību pārvaldības jautājumiem, kurus nebūtu izdevies atrisināt ar līdzšinēji veikto tiesību aktu pilnveidi, un kuru risinājumam vienīgais iespējamais risinājums būtu valsts kapitālsabiedrību pārvaldības centralizācija.

Vienlaikus, Konceptuālais ziņojums paredz, ka ir nepieciešams nodrošināt, ka *“kapitālsabiedrību valdes un padomes locekļu kandidāti tiek atlasīti spēcīgā konkurencē un tikai pēc viņu pieredzes un profesionālajām kompetencēm”*. Arī attiecībā uz jautājumiem par kapitālsabiedrību pārvaldes institūciju locekļu izvēli normatīvais regulējums ir pastāvīgi attīstījies. Kā piemēram, Ministru kabineta noteikumi par valdes un padomes locekļu nominēšanas kārtību valsts kapitālsabiedrībās jaunā redakcijā ir pieņemti vēl tikai 2020.gadā. Ņemot vērā minēto, kā arī to, ka Konceptuālais ziņojums nesatur informāciju par esošās normatīvā regulējuma vai esošās situācijas būtiskiem trūkumiem, nav objektīvi secinājama nepieciešamība veikt vēl kādas papildus rīcības kapitālsabiedrību valdes un padomes locekļu izvēles procesa pilnveidošanā. Uzskatām, ka Konceptuālajam ziņojumam kā politiku veidojošam dokumentam būtu jāsaturs detalizētas un izsmeltošas norādes par esošās situācijas trūkumiem, kuru būtu labojami ar šādā dokumentā izvirzītiem tālākās rīcības scenārijiem.

Konceptuālais ziņojums vajadzīgajā detalizācijas pakāpē neaplūko apstākli, ka valsts kapitālsabiedrības kapitāla daļu turētāju funkcijas var nebūt reglamentētas tikai Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā, bet arī speciālajos likumos un citos tiesību aktos. Uzskatām, ka šo apstākļu analīze ir būtiski nepieciešama, lai pilnvērtīgi un augstā detalizācijas pakāpē būtu iespējams paredzēt plānotās kapitāldaļu pārvaldības institūcijas funkciju apmēru, kā arī pilnvērtīgi fiksēt šādas pārvaldības centralizācijas riskus.

Kā piemēram, Meža likuma 4.panta trešā daļa paredz, ka *“Akciju sabiedrības “Latvijas valsts meži” kapitāla daļu turētāji nosaka Meža politikā formulēto mērķu sasniegšanu raksturojošos rādītājus un uzrauga to sasniegšanu akciju sabiedrības “Latvijas valsts meži” darbībā”*. Minētais nozīmē, ka Akciju sabiedrības “Latvijas valsts meži” kapitāla daļu turētājs nepilda tikai pārvaldības funkciju, bet pavisam tieši ir iesaistīts arī specifiskos, ar darbības stratēģiju saistītos jautājumos – nosaka Meža politikā formulēto mērķu sasniegšanu raksturojošos rādītājus un uzrauga to sasniegšanu. Minētais likumsakarīgi liek secināt, ka Konceptuālais ziņojums nesatur pilnvērtīgu informāciju par jaunveidojamam valsts kapitāldaļu pārvaldītājam nepieciešamajām kompetencēm un resursiem, kas, savukārt, nozīmē, ka nepilnvērtīgi tiek norādīta šāda risinājuma ietekme uz valsts budžetu.

Pie šī apsvēruma jāmin, ka kritiski jāaplūko tādu valsts kapitālsabiedrību pārvaldības centralizācija, kuras īsteno valsts politiku kādā noteiktā nozarē. Konceptuālais ziņojums neaplūko iespējamos riskus, kas var rasties, ja šādu valsts kapitālsabiedrības pārvaldības jautājumu īstenošanu vairs neveiktu atbildīgā nozare, bet gan viena centralizēta institūcija, kurai, saprotams, nav un nevar būt pilnvērtīgas un detalizētas zināšanas par visām nozarēm. Šajā sakarā Konceptuālais ziņojums skaidro, ka *“[...] To finanšu mērķus noteiks aktīvu pārvaldītājs, bet specifiskos valsts noteiktos nefinanšu mērķus, ja tādi būs, izvirzīs nozares ministrija”*, tomēr uzskatām, ka kritiski jāaplūko situācija, kad kapitālsabiedrības finanšu un nefinanšu mērķi tiku izstrādāti atrauti vien no otra, tajā skaitā, dažādās institūcijās. Šādam jautājumam Konceptuālajā ziņojumā būtu jābūt apskatītam ievērojami augstākā detalizācijas pakāpē.

Kā minēts Konceptuālajā ziņojumā, OECD valsts kapitālsabiedrību korporatīvās pārvaldības vadlīnijas paredz, ka *“Kapitālsabiedrības īpašnieka tiesību īstenošanai būtu jābūt centralizētai*

vienā īpašnieka tiesību īstenošanas institūcijā, vai, ja tas nav iespējams, to īsteno koordinējoša institūcija. Jānodrošina, lai institūcijai efektīvai pienākumu izpildei ir nepieciešamās spējas un prasmes.” Konceptuālā ziņojumā piedāvātais centralizētas pārvaldības modelis un tā īstenošanas kārtība un saturs pamatoti rada bažas, vai plānotā institūcija būtu spējīga vajadzīgā kvalitātē nodrošināt visu apskatīto valsts kapitālsabiedrību kapitāldaļu turētāja funkciju.

Kā trūkumus piedāvātajam centralizētas pārvaldības 2.modelim Konceptuālajā ziņojumā nerādīts, ka “*Possessor kapitāla daļu turētāja pārstāvis ir ekonomikas ministrs, kas rada politiskās ietekmes uz centralizēta kapitāla daļu turētāja darbību riskus*”. Vēršam uzmanību, ka līdzvērtīgs trūkums jeb risks ir saskatāms arī pie centralizētas pārvaldības 3.modeļa. Jaunveidojamo kapitālsabiedrību plānots pakļaut Pārresoru koordinācijas centram, kas ir tiešā Ministru prezidenta pakļautībā, kas nozīmē, ka pēc būtības nozīmīgāko tautsaimniecības nozares uzņēmumu pārvaldība nonāks vienas personas, vai tai pietuvināto cilvēku grupas rokās. Ņemot vērā A sarakstā minēto kapitālsabiedrību ietekmi uz valsts tautsaimniecību, jebkura kļūda vai apzināta ietekmes izmantošana negodprātīgos nolūkos, pārvaldot šos aktīvus, nozīmētu būtisku satricinājumu valsts ekonomikai. Šādai situācijai daudz grūtāk ir rasties pie esošajiem nosacījumiem.

Vienlaikus, pašreiz ir absolūti nesaprotams jaunveidojamās kapitālsabiedrības pārvaldības modelis un atbildību dalījums. Spēkā esošie normatīvie akti paredz katrā nozīmīgā uzņēmumā nominēt padomi. Īpaša, maza uzņēmuma radīšana, kuram netiek piemērota kontrole, bet kurš ietekmē valstij piederošos aktīvus vairāku miljardu vērtībā – šāda pārvaldības shēma rada vairāk jautājumus kā atbildes. Jebkurā pārvaldības vai kontroles procesā tiek uzsvērts “četrus acu princips”, savukārt pie piedāvātā risinājuma kontrole tiktu samazināta.

Uzskatām, ka nav pieļaujama situācija, kad šādu būtisku augstāk minēto risku analīze Konceptuālajā ziņojumā netiek veikta.

Vienlaikus, kritiski ir aplūkojams arī pamatojums trešā no piedāvātajiem risinājuma variantiem izvēle. Izvēlēto risinājumu skatot kopsakarā ar pašā Konceptuālajā ziņojumā norādīto par to, ka publiskai personai ar komercdarbību būtu jānodarbojas tikai izņēmuma situācijās un gadījumos, kad tas pamatoti uzskatāms par organizatoriski efektīvāko risinājumu – nav secināms pamatojums, kādēļ valsts kapitālsabiedrību kapitāldaļu pārvaldīšanai būtu jāveido komercsabiedrība. Nav secināms, kas būtu tā komercdarbība ar kuru nodarboties attiecīgais jaunizveidotais komersants.

Bez tam, kritiski ir jāvērtē Konceptuālajā ziņojumā piedāvātā risinājumu īstenošanas izmaksas. Uzskatām, ka minētās īstenošanas izmaksas objektīvi neatspoguļo visas tās izmaksas, kas ir saistītās ar jaunas kapitālsabiedrības izveidošanu un saimnieciskās darbības nodrošināšanu. Uzskatām, ka Konceptcijas autoriem ir nepilnīga izpratne par uzņēmumu pārvaldībai nepieciešamajām prasmēm un darba tirgu, ja ir uzskats, ka trīs finanšu portfeļu pārvaldītāji (par neto atalgojumu apm. 2000 EUR mēnesī katram) var būtiski uzlabot deviņu lielāko valsts kapitālsabiedrību no 8 tautsaimniecības jomām, kuru tirgus vērtība pārsniedz trīs miljardus EUR, gada apgrozījums ir ap pusotru miljardu un peļņa sasniedz 300-400 milj. EUR.

Ņemot vērā, ka finanšu pārvaldība ir tikai viens no uzņēmumu mērķiem, nepieciešamas padziļinātas zināšanas visās tautsaimniecības jomās. Kā piemēram, AS “Latvijas valsts meži” ir divi stratēģiskie mērķi, kurus raksturo četri finanšu rādītāji, savukārt nefinanšu mērķus raksturo deviņi stratēģiskie mērķi ar septiņpadsmit rādītājiem, kuru realizācija un izpilde nav savstarpēji atraujama. Mērķu izvirzīšanas pamatā ir ilgspējīga meža apsaimniekošanas nodrošināšana (ekonomiskais, vides, sociālais aspekti). Izrietošais – vienlaikus ar komerciāliem produktiem un pakalpojumiem sabiedrībai tiek sniegti arī nekomerciāli (vismaz uz šo brīdi) – rekreācija, klimata izmaiņu mazināšana, bioloģiskā daudzveidība u.c. Tāpat, meža apsaimniekošanā ir divi būtiski, no parastām komercsabiedrībām atšķirīgi faktori: a) garais kapitāla aprites cikls; b) nekomerciālo produktu un pakalpojumu nozīmīgā komponente. Minētais uzliek specifiskas kompetences prasības pārvaldītājiem.

Izvēlētais centralizētas pārvaldības 3.modelis paredz, ka jaunveidojamo kapitālsabiedrību finansēs no pārraudzībā esošo kapitālsabiedrību peļņas / maksājuma, kas ir papildus slogs un samazina vai nu efektivitāti, vai valsts budžetā maksājamās dividendes. Šobrīd plānotie 3-4 cilvēki

noteikti nespēs nodrošināt uzņēmuma darbību (formālo prasību izpildei, kas ir noteiktas valsts kapitālsabiedrībai, vai to kontrolei ārpakalpojuma iegādes gadījumā nepieciešamā personāla skaits), līdz ar to minimālā summa plānotās kapitālsabiedrības darbības nodrošināšanai būs sākotnēji vismaz ~500 tūkstoši EUR gadā, bet vēlāk arī vairāk (visticamāk paplašinot funkcijas).

Līdz ar to, uzskatām, ka attiecīgā Konceptuālā ziņojuma saturs sniedz nepilnīgu un maldinošu informāciju.

Papildus, diskusijai par valsts kapitālsabiedrību centralizētu pārvaldību, pieņemot, ka nepieciešama pārvaldības modeļu pilnveidošana, par apsveramu būtu uzskatāms risinājums centralizētu pārvaldības modeli sākotnēji testēt uz B kategorijas kapitālsabiedrībām, pārvērtējot šo uzņēmumu lomas, mērķus un pilnveidojot to darbību, kamēr tās kļūst komerciāli veiksmīgas un interesantas gan biržai, gan investoriem. Tā būtu lieliska iespēja potenciālajam pārvaldniekam nodemonstrēt savu profesionalitāti. A sarakstā esošās kapitālsabiedrības jau šobrīd veiksmīgi nodrošina ieņēmumus savam īpašniekam – valstij un to pārvaldība praktiski atbilst biržā kotēto uzņēmumu prasībām.

Ņemot vērā iepriekš minēto, **ministrija neatbalsta Konceptuālā ziņojuma tālāku virzību piedāvātajā redakcijā.**

Valsts sekretāre

D. Lucaua

Ozols, 29217833
Arvids.Ozols@zm.gov.lv

Lībietis, 29156240
Peteris.Libietis@zm.gov.lv

ŠIS DOKUMENTS IR PARAKSTĪTS AR DROŠU
ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU